

VEM ÄR JAG I KOSMOS? Om jaget och det omedvetna

av Ingela Romare

I den här artikeln kommer jag att cirkla kring begreppen kosmos, hjärnan och medvetandet och kring frågan: Vem är jag i kosmos? Jag kommer att cirkla kring dem, begreppen och frågan, jag kommer inte att utreda dem eller besvara dem, det kan jag inte, för i detta sammanhang känner jag mig som en planet som cirklar kring solen. Samtidigt som jag är totalt beroende och bunden i min bana, kan jag dock i viss mening beskriva min upplevelse och min undran på olika sätt. Det jag har med mig som en referenspunkt i detta cirklande är Carl Gustaf Jungs psykologi, hans syn på relationen mellan jaget och det omedvetna, och jag kommer därför att beskriva något av denna del av hans psykologi.

Ingela Romare, filmregissör, dokumentärfilmare och jungiansk analytiker (IAAP), med privat praktik i Malmö och Torekov. Artikeln bygger på en föreläsning hållen vid Filosoficirkeln i Lund under rubriken Kosmos, hjärnan och medvetandet.

Men jag vill börja med att citera en dikt för er. Det är en dikt av Tomas Tranströmer i hans senaste diktsamling "Sorgegondolen".

*April och tystnad
Våren ligger öde.
Det sammetsmörka diket
krälar vid min sida
utan spegelbilder.*

*Det enda som lyser
är gula blommor.*

*Jag bärs i min skugga
som en fiol
i sin svarta låda.*

*Det enda jag vill säga
glimmar utom räckhåll
som silvret
hos pantlånaren.*

För drygt fem år sedan drabbades Tomas Tranströmer av afasi, av att inte kunna tala, inte kunna låta orden ta form i tal. En stroke slog ner i detta finstämda instrument, den mänskliga hjärnan. Det märkliga är att dikten är skriven före sjukdomen, som en mörk föräning om denna, eller också som en anad insikt om något djupt mänskligt, vår situation för närvarande i denna värld.

*Jag bärs i min skugga som en fiol i sin
svarta låda.
Det enda jag vill säga glimmar utom
räckhåll
som silvret hos pantlånaren.*

Finns det något tystare än ett instrument, en fiol, buren i sin svarta låda? Finns det något svårare än att just det man vill säga glimmar utom räckhåll? En bild av den största förtvivlan? Den största uppgivenhet? Eller kanske inte ändå ... Jag kommer att återvända till dessa rader senare.

***

Jag skulle också vilja citera en gammal vacker legend. Den låter så här:

*Det var en gång en rabbin till vilken en
lärjunge kom och frågade:
"Fordom fanns det människor som sett
Gud ansikte mot ansikte; varför
finns det inte längre några sådana?" Då
svarade rabbinen: "Emedan nu för tiden
ingen längre kan böja sig så djupt."*

Också denna kommer jag att återvända till.

***

Och därmed över till Jung. När Jung var liten pojke, 8-9 år, hade han i en sluttning funnit en alldeles speciell sten, en sten som han kallade "sin sten". Ofta när han var ensam satte han sig på stenen och tittade ut över landskapet. Och han började en tankelek ungefär så här: "Här sitter jag på den här stenen. Jag är ovanpå och den är inunder." Men stenen kunde också säga "jag" och tänka: "Här ligger jag på den här sluttningen och han sitter på mig." Då uppstod frågan för Jung: "Är jag den som sitter på stenen, eller är jag stenen som han sitter på." Denna fråga förvirrade honom och han grubblade över vem som var vad. Men som han berättar i sin självbiografi:

*Otvivelaktigt var emellertid det faktum
att denna sten stod i ett hemlighetsfullt
förhållande till mig. Jag kunde sitta på
den i timmar och vara fascinerad av den
gåta som den gav mig att lösa.*

En annan historia från Jungs barndom handlar om hur han hade en liten snidad man, som han tillsammans med en vackert målade sten placerade i ett pennskrin. Pennskrinet gömde han sedan uppe på en förbjuden vind. Den här lilla träfiguren kom att symbolisera något mycket viktigt för honom. I stunder av nedslagenhet, när han kände sig missförstådd och osedd, kunde han smyga dit upp på vinden, tala med den lilla figuren och smyga till honom några skrivna rader om sina innersta tankar. Figuren kom att symbolisera att det fanns någon annan, både utanför honom och inom honom, med vilken han kunde upprätta kontakt.

Så vem är det som är jag? Var går vårt rationella jags gränser? Vad finns därutöver - och

därinnanför? Och hur står vi i kontakt med detta andra? Detta kom att prägla Jungs hela verksamhet som psykolog - att det finns något mer än det medvetna jaget inom oss, att det finns något, som han senare kom att kalla Självvet, som på ett avgörande sätt har att göra med vårt jags utveckling.

Om jaget och det omedvetna

År 1900 gav Sigmund Freud ut sin bok "Drömtydning". "Drömtydning" kom att innebära en milstolpe i synen på det mänskliga medvetandet. I den visar Freud hur vi inte bara har ett förnuftigt jag inom oss, som på ett rationellt sätt styr våra liv, utan också bortträngda dunkla krafter som på ett eller annat sätt lägger sig i saken. Carl Gustaf Jung, som då var psykiater i Schweiz, läste boken och satte sig så småningom i kontakt med Freud, eftersom han kände igen egna tankegångar, och de två hade under en tid ett fruktbart utbyte av varandra i utforskandet av det omedvetna. Jung betraktades allmänt som Freuds kronprins och efterföljare.

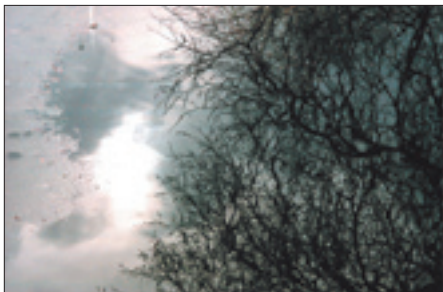

Foto: Ingela Romare

När Jung 1912 publicerade den bok som senare på engelska kom att heta "Symbols of transformation" gjorde han det under stor vanda. Han fruktade att det skulle komma att kosta honom Freuds vänskap och stöd. Så skedde också. De båda kom i fortsättningen att gå skilda vägar, stundom i skarp polemik mot varandra.

I boken gör Jung två saker som Freud inte kan acceptera. Det första är att han vidgar Freuds libido-begrepp, dvs. sexualdriften, som den primära drivkraften i människan till att galla psykisk energi överhuvudtaget, varav sexualdriften bara var en del. Härigenom vidgade han människan till att också vara en andlig, en symbolskapande varelse. Men samtidigt drabbade han Freud i kärnan av hans sexualteori.

Det andra är - och det hänger i viss mån samman med det första - att han till Freuds omedvetna lägger ytterligare ett lager, som han kommer att kalla det kollektivt omedvetna.

Och vad är nu detta - det kollektivt omedvetna? Jung beskriver det själv så här:

Det kollektivt omedvetna innehåller hela det andliga arvet från mänsklighetens utveckling, pånyttfött i hjärnstrukturen hos varje ny individ. [CW 8 par 342]

Det innebär att vi är delaktiga i det kollektivt omedvetna redan såsom varande människor. Såsom född till människa har jag det nedlagt i min hjärnstruktur, som arketypiska mönster av vad det innebär att vara människa.

Jag skulle vilja likna det vid ett slags källvat-

ten - rötter - urmönster, ett slags psykets instinkter ... Så som flyttfågeln på ett märkligt sätt vet hur de skall flyga och när, så som trädet vet hur det skall växa och ta gestalt, så som kattmamman vet i vilket ögonblick hennes ungar skall öppna sina ögon och hur de då måste skyddas för ljus, likaså menar Jung att människan inom sig har en djupare kunskap, en visdom som hon i stor utsträckning är omedveten om.

Dessa urbilder eller mönster - Jung kallar dem också arketyper - behöver vi stå i kontakt med för att inte tappa balansen och hamna i neuroser, personligt eller samhälleligt. Jung betraktade det kollektivt omedvetna som den yttersta psykiska källan till kraft, helhet och inre förändring.

Vi möter arketyperna i arketypiska bilder av olika slag. Vi möter dem i drömmar, i myter, i sagor, i religiösa föreställningar - och i konst, när konst verkligen är konst.

Vi möter ... det handlar alltså om ett möte. Vem eller vad är det då som möter?

Centrum för vårt medvetande är jaget. Oftast är vi identifierade med detta jag. Jag är jag och därmed basta. Vi har också en tendens att helt förlita oss på vårt jag. Det är vårt jag som vet bäst. Det är jaget som skall föra mig framåt.

Men jaget är enligt den jungianska psykologien inte ensam herre på täppan. Jaget har en annan enhet att förhålla sig till - att möta - och det är Självvet.

Självvet är den centrala arketypen i det kollektivt omedvetna, det är både kärnpunkten och totaliteten. Det är psykets reglerande centrum. Det är Självvet som vet vad vi är avsedda att bli och vill ta oss dit - om vi relaterar till det med våra medvetna jag.

Där egot i den freudianska psykologien befinner sig inträngt mellan det (drifterna) och överjaget och det bästa som kan hända är att egot lyckas upprätta en möjlig balans mellan dessa bägges krav, där befinner sig det jungianska jaget i en dialogsituation - ett möjligt möte mellan jaget och Självvet för en allt större utveckling mot mognad, mot helhet, mot växande.

Foto: Ingela Romare

Detta dialogförhållande, denna upplevelse av något annat inom oss, som ofta kan uppträda i de mest avgörande och skapande ögonblicken i vårt liv, kan vi finna formulerat av människor i skilda sammanhang och skilda kulturer. Den skotske fysikern James Clerk Maxwell formulerade det så här på sin dödsbädd, 1879:

Det som har gjorts av det som kallas jag är, känner jag,

gjort av någonting, som är större än jag i mig.

Eller med Dag Hammarskjölds ord:

Jag vet inte Vem eller Vad som ställde frågan till mig. Jag vet inte när den ställdes. Jag kommer inte ihåg att jag svarade. Men vid något tillfälle svarade jag verkligen "Ja" till Någon - eller Någonting - och från den timmen var jag säker på att existensen är meningsfull och att, därför, mitt liv hade en mening.

Foto: Ingela Romare

Jung talar om denna kontakt med någonting annat inom oss i psykologiska termer, men om man vidgar perspektivet så är naturligtvis begreppet Självvet nära besläktat med det som i religiöst sammanhang benämnes Gud. Jung menar också att människan a priori är en religiös varelse, naturaliter religiös, till sin natur religiös. Och då tar Jung ordet i dess ursprungliga latinska betydelse, religere - att förbinda sig med.

Antingen hon vill det eller inte, så förbinder sig människan med någonting som är större än hon själv. Någonting tror hon på. Någonting håller hon för heligt. Det är bara frågan om vad.

Vad är det vi tror på i vår sekulariserade värld? Det mänskliga förnuftet? Vetenskapens allernärådande suveränitet? En stark man - Hitler? Eller kanske Utvecklingen ... ?

Eller vågar vi förbinda oss med något som verkligen är värt att förbinda sig med? Hålla något för heligt som är värt att hålla för heligt?

Detta menar Jung är en väsentlig fråga för hela mänsklighetens framtid. Han betonar vikten av en djupare kunskap om det mänskliga psykiet. Det är det vi måste lära oss mer om, framför allt dess omedvetna delar, om mänskligheten inte ska åstadkomma sin egen undergång.

Ty när vi inte erkänner det omedvetna, står i något slags dialogförhållande till det, så är det som om det i stället faller oss i ryggen, med en fruktansvärd och diabolisk kraft.

Vad var det som bröt fram under nazitiden i Tyskland? Vad är det som hände i f.d. Jugoslavien - i den yttre verkligheten - och i det mänskliga psykiet?

Jung reste mycket till andra länder i världen. Han besökte Afrika. Han besökte Latinamerika. Han var djupt intresserad av andra kulturers sätt att hantera sin existens. I sin självbiografi berättar han om ett besök i New Mexico, hos puebloindianerna. Han vistades en längre tid hos dem. Jung reflekterade över att han såg en ovanligt hög grad av värdighet och själv-

klarhet hos stammens medlemmar. Under sin tid där blev han vittne till en del av stammens religiösa riter. En dag kom han i samspråk med hövdingen kring dessa religiösa riter och deras funktion. Och nu citerar jag direkt ur Jungs egen berättelse:

- Menar ni att det som ni gör i er religion är till nytta för hela världen?

Han (hövdingen) svarade med eftertryck: "Naturligtvis, om vi inte gjorde det, vad skulle det då bli av världen?" Och med en menande gest visade han på solen.

"Vi är ju ett folk", sa han, "som bor på världens tak, vi är söner till fader sol och med vår religion hjälper vi dagligen vår far att gå över himmelen. Vi gör det inte för vår egen skull utan för hela världen. Om vi inte mer kan utöva vår religion, då kommer solen inom tio år inte längre att gå upp. Då blir det natt för alltid."

Det stod klart för mig vad den enskilde mannens värdighet, hans lugna självklarhet vilade på: Han är solens son, hans liv är kosmologiskt meningsfullt, för han hjälper ju allt livs fader och uppehållare i dennes dagliga upp- och nedgång.

Och Jung fortsätter:

Om vi jämför detta med vårt eget självberättigande, meningen i vårt liv, som vårt förnuft formulerar, så kan vi inte undgå att frapperas av dess torftighet. Av ren avund ler vi naturligtvis åt indianernas naivitet och berömmar oss av vår klokhet. Och vi gör det för att inte upptäcka hur utarmade och nedgångna vi är. Vetandet gör oss inte rikare utan för oss längre och längre bort från den mytens värld där vi en gång hade hemortsrätt.

Vem är jag i kosmos?

Människan är en meningssökande varelse. Det går inte att komma ifrån. En människa som upplever mening i sin tillvaro kan utträta och utstå saker långt utanför det anades gränser. En människa som upplever en total meningslöshet dör.

Frågan om vem jag är i kosmos är nära förbunden med frågan om mitt livs mening. Vilken är min plats, min relation till existensen?

Här kan vi i dag bli helt förvillade - och förvirrade - utkastade i universum "utan att veta vad som är upp eller vad som är ner, vad som är tyngden och vad som är nåden" - för att citera Simone Weil.

Vårt förnuft, vår tankeverksamhet, vårt vetande kan aldrig ge oss ett svar på den frågan. För mening kan inte bevisas, mening kan bara upplevas.

Så, vilken är vår plats i kosmos? Vilken är vår meningsfyllda uppgift, när nu vårt upplysta vetande säger oss att vi inte kan hjälpa vår sol att röra sig över himlen.

Jag återvänder till Jung - för att få ett möjligt svar på frågan. I sin självbiografi beskri-

ver han en upplevelse han hade i Kenya - i ett vilddjursreservat.

Han hade lämnat sitt resällskap och gått en bit bort så att han var alldeles ensam. Från en kulle hade han en oförläpelig utsikt över den vidsträckta savannen. Han stod där i stillheten med djuren och naturen - antiloper, gnuer, zebra. Ett och annat fågelljud var det enda som hördes.

Och nu citerar jag:

Då var jag den första människan som förstod att detta var världen och som i detta ögonblick genom mitt vetande egentligen skapade den. Här stod medvetandets kosmiska betydelse överväldigande klar för mig.

"Quod natura relinquit imperfectum, ars perficit" - det som naturen lämnat ofullständigt, fullbordar konsten - heter det i alkemin. Först människan, jag,

Foto: Ingela Romare

gav i en osynlig skapelseakt världen fulländningen, det objektiva varat.

Man har tillskrivit skaparen ensam denna handling.

Men då har man inte tänkt på att vi därmed betraktar livet och varat som en utstuderad maskin som jämte det mänskliga psyket utan mening löper vidare enligt förut kända och bestämda regler. I en sådan tröstlös urverksfantasi finns inte dramat om människan, världen och Gud; ingen "ny dag" som för oss till "nya stränder", bara de uträknade processernas ödslighet.

Och Jung fortsätter:

Jag kom att tänka på min gamle pueblovän: han som trodde att pueblastammens raison d'être var uppgiften att dagligen hjälpa solen, deras far, fram över himmelen. Jag hade avundats dem denna meningsfullhet och utan hopp sett mig omkring efter vår egen myt.

Nu visste jag vad den var och ännu mer: Människan är oundgänglig för skapelsens fulländning, ja hon är den andra skapa-

ren, först hon ger världen dess objektiva existens; utan medvetandet skulle världen ohörd, osedd, ljudlöst ätande, födande, döende, vandra genom icke-varats djupaste natt till ett ovisst slut.

Först det mänskliga medvetandet har skapat objektivet vara och mening, och därigenom har människan funnit sin ofrånkomliga plats i den stora varande-processen.

Människans myt - att hon är en skapande varelse.

Att det är detta vi har att beakta - att vi är skapade till medskapande - att se - att verkligen se och samspela med naturen omkring oss och naturen inom oss, med kärlek och respekt. Det är ingen liten uppgift. Det är ingen dålig uppgift. Om vi tar den på allvar är jag övertygad om att den kan ge våra liv den mening vi behöver: att delta i skapelseprocessen.

Människan är "Skapelsens krona". Hon är skapad till Guds avbild. Men samma ögonblick som jag använder benämningen Skapelsens krona, så dyker tankar upp kring allt vad denna "Skapelsens krona" förött och förstört och erövat och härjat med i kraft av att hon på något sätt upplevt sig överlägsen sin omgivning - djur och natur.

Vad allt har hon inte förött - och fortsätter att så göra?

Här menar jag - med Jungs terminologi - att det rör sig som en människa utan kontakt mellan sitt jag och Självvet. Ett jag som härskar enväldigt i världen. Och här vill jag återknyta till den judiska legend jag återgav i början:

Det var en gång en gammal rabbin till vilken en lärjunge kom och frågade:

"Fordom fanns det människor som sett Gud ansikte mot ansikte: varför finns det inte längre några sådana?"

Då svarade rabbinen: "Emedan nu för tiden ingen längre kan böja sig så djupt."

Det vi behöver göra för att fylla vår kosmiska

roll som medskapande är att våra jag böjer sig ner och lyssnar till Självvet djupast inom oss.

Om hjärnan

Den mänskliga hjärnan är ett otroligt finstämt instrument. Det är ju faktiskt så finstämt, så komplicerat att vi knappast kan fatta det.

En miljard neuroner, nervceller, är förbundna sinsemellan på det mest intrikata sätt. Ett oändligt antal kombinationer och blockeringar bestämmer vår förmåga till språk, till tänkande, till rörelse - till psyke omsatt i kropp.

Genom hjärnans utveckling har människan fått sin förmåga till symbolskapande, till kvarhållande av det förflutna genom minnet, till överförande av kunskap och historia genom språk.

Hjärnan har blivit ett oerhört finstämt instrument genom vilket vårt psyke manifesterar sig. För ett instrument är det ju faktiskt fortfarande. Ett piano är inte den Mozart-sonat som kan lockas fram med dess hjälp och inte heller vår hjärna är det som med dess hjälp kan gestaltas. Någoting tar gestalt genom instrumentet.

Foto Ingela Romare

Forskningen har visat att människans hjärna är uppdelad i två halvor - den högra och den vänstra. Forskningen har också visat att de båda hjärnhalvorna är specialiserade på skilda uppgifter. Vänster hjärnhalva är språklig, analytisk, rationell medan högra hjärnhalvan är mer rumslog, helhetsorienterad och intuitiv.

Här skulle jag ett ögonblick vilja anknyta till Jungs syn på manligt och kvinnligt. Jung menar att varje man inom sig har en omedveten feminin princip, som han benämner anima, och varje kvinna har inom sig en omedveten maskulin princip, animus. Jung talar om dessa som arketypiska strukturer i vårt kollektivt omedvetna. Dessa kontrasexuella omedvetna principer är viktiga för oss att komma i kontakt med, och det gäller för både kvinnor och män. Om inte - kommer vi att fortsätta att leva i den obalans där vi i dag befinner oss. Vi lever både individuellt och samhälleligt i en kultur och civilisation där den maskulina principen härskar på den feminina principens bekostnad.

Och vad står då denna maskulina respektive feminina princip för? Den maskulina står för framåtrörelse, handlingskraft, målinriktning, analys och abstraktion. Den feminina för närande, bärande, syntes, konkretion och framför allt relation, att relatera till verkligheten, att stå i förbindelse med.

Om vi ett ögonblick betraktar vår utveckling så kan vi konstatera att vi har lyckats ta oss till månen - inget dåligt resultat av den maskulina principen - men vad har vi gjort med naturen? Hur står vi i förbindelse med den - inom oss och utanför oss?

För att återvända till hjärnan så skulle jag vilja berätta något om de tankar som den engelske neurokirurgen Oliver Sacks förmedlar i sin bok "Mannen som förväxlade sin fru med en hatt." Han påpekar där den oerhörda dominans som den vänstra hjärnhalvan har haft på den högra hjärnhalvans bekostnad. Han menar att neurologiens och neuropsykologiens hela historia kan ses som historien om den vänstra hjärnhalvan. På tusen forskningsprojekt som handlar om den vänstra hjärnhalvans

skador, finns blott ett projekt som handlar om den högra.

En anledning till försummelsen av den högra, eller "mindre" hjärnhalvan, som den också kallas, menar Oliver Sacks kan vara att det är relativt lätt att påvisa effekterna av olika skador lokaliserade på vänster sida, medan motsvarande i höger hjärnhalva inte alls är lika tydliga.

Den högra hjärnhalvan har, ofta i ringaktande mening, ansetts vara mer "primitiv" än den vänstra, medan den senare har betraktats som kronan på verket i den mänskliga evolutionen. På ett sätt är det riktigt: vänster hjärnhalva är mer förfinad och specialiserad. Å andra sidan är det höger hjärnhalva som ger oss den avgörande förmåga att känna igen verkligheten, och förhålla oss till den, som varje levande varelse måste ha för att kunna överleva. En förmåga, som kanske också en kultur och en civilisation behöver ha för att överleva.

Oliver Sacks berättar från sin praktik, om en

man som var skadad i sin högra hjärnhalva. Mannen kom till hans mottagning, remitterad från en ögonläkare. Denne hade inte kunnat finna något fel på mannens syn, trots att han gjort de mest uppenbara förväxlingar. Vid ett tillfälle hade han inte kunnat skilja på sin frus huvud och sin hatt.

Doktor Sacks undersökte honom, men kunde inte finna minsta spår av någon avtrubning i konventionell mening hos denne man, vilket annars är vanligt vid hjärnskador. Han uttryckte sig ledigt och välformulerat. Han kunde utan svårighet beskriva olika abstrakta problem och skilja olika abstrakta former från varandra, exempelvis en kub från en triangel. Men han hade ett märkligt sätt att se. Det var som om han bara kunde se en detalj i taget - och inte få ihop dem till en helhet.

Det var som om där fanns en formell kunskap, men inga spår av en personlig relation till det sedda. Dr Sacks räckte honom en handske och frågade vad detta var.

"Får jag undersöka det?" frågade mannen och tog handsken.

Han började undersöka den som han tidigare undersökt geometriska kroppar.

"En sammanhängande yta", sa han efter en stund, "sluten runt om."

"Den tycks ha", han tvekade, "fem utbuktningar, om man så får säga."

"Ja", sa dr Sacks, "Nu har ni gett mig en beskrivning. Tala nu om för mig vad det är."

"Kanske en behållare av något slag?"

"Ja", sa dr Sacks, "och vad skulle den kunna innehålla?"

"Den skulle kunna innehålla sitt innehåll!"

"Verkar den inte bekant?" frågade dr Sacks. Och han fortsatte: "Tror ni inte att den skulle kunna innehålla - passa till någon del av er kropp?"

Inget förklarar ljus spred sig över mannens ansikte. Så vad är det som har hänt här?

Uppenbarligen kan mannen mycket väl beskriva och kategorisera handsken. Det han inte förmår är att relatera till den, att förhålla sig till den, med sig själv. Det han saknar är förmågan att göra en bedömning - en helhetsbedömning.

En bedömning är intuitiv, personlig, mångsidig och konkret, man ser hur saker och ting är beskaffade i förhållande till varandra och till en själv. En bedömning grundar sig på att man kan stå i relation till det det gäller - en handske - en fru - eller till livet.

Oliver Sacks menar - så neurolog och vetenskapsman han är - att tillståndet inom stora delar av neurologin och psykologin är analogt med tillståndet hos denna stackars man. Jag menar att mannens problem också kan ses som en personifiering av den åkomma som drabbat stora delar av vår kultur och vår civilisation.

En ytterligare komplikation med en skada i höger hjärnhalva är att den dessutom ofta innebär en agnosi - att man inte är medveten om att det är något fel med en. Detta kan ju ha nog så tragiska konsekvenser för den enskilda

människan, men överflyttar vi det till ett större sammanhang, t.ex. ett samhälle, en civilisation, blir det onekligen ganska skrämmande.

Vad gör vi i vår nuvarande civilisation? Vi beskriver, vi kategoriserar, vi förhåller oss abstrakt. Vi gör en nyttokalkyl, en atombomb, en broprojektering. Men vart har vårt förhållande till det levande tagit vägen? Ofta kan jag känna att vi har tappat förmågan att känna igen verkligheten och förhålla oss till den - den förmåga utan vilken ingen kan överleva, åtminstone inte i längden.

Foto: Ingela Romare

Tillbaka till Jung

Och på vilket sätt anknuter nu detta till Jung? Jag menar att det är ett direkt exempel på det som Jung talar om, när han säger att vi behöver komma i kontakt med vår anima - den feminina principen inom oss. Den feminina princip som innebär att kunna relatera, att stå i förbindelse med.

Det Jung på ett intuitivt sätt har gett uttryck för - vad som händer i vårt psyke - beskrivs här av en neurolog som en skada i den högra hjärnhalvan. Medvetandet är en fantastisk skapelse av den biologiska evolutionen på jorden.

Men människans jag - hennes medvetande - hennes hjärna har också skapat en utveckling som hon inte längre behärskar, står i relation till. Hennes alltför välutvecklade vänstra hjärnhalva har skapat något som hon inte längre kan omfatta, stå i förbindelse med.

I Tor Nörretranders bok "Märk världen" - en bok om vetenskap och intuition - läser jag om två forskares, medvetandeforskaren Robert Ornstein och biologen Paul Erlich, tankegångar kring människans medvetande. De menar att vår civilisation nu hotas av förändringar, långsamma förändringar, som sträcker sig över år och årtionden. Det är miljöförstöring, det är artdöd, det är smygande förgiftningar av både sinnet och av kroppen.

Men dessa förändringar, som tar år och årtionden, går för långsamt för att vi skall märka dem. Vi har nämligen alltför mycket vant oss vid att i första hand uppfatta snabba händelser, häftiga konfrontationer, dramatiserad och abstraherad information.

Här menar jag att massmedia spelar en central och avgörande roll. Vi har utsatts för våldsskildringar och provokationer av ett slag där vår verkliga känsla - och tanke inte hinner

Foto: Ingela Romare

med eller får plats. Vår intuitiva känsla av fara blir satt ur spel. Och det är farligt!

Det vi nu behöver lära oss är att se - verkligen se - på ett annat sätt, långsammare, personligare, med våra sinnen och mer relaterat - om inte vår civilisation skall gå under. Vi behöver en medvetet uppvärd förändring av vårt medvetande som svar på de problem som medvetandet har skapat. Och den förändring som behövs är på sätt och vis paradoxal.

Vi behöver lära oss att veta att vi inte vet, lära oss att vara uppmärksamma på att vi inte är uppmärksamma på allt, lära oss att bli medvetna om att vårt medvetande är begränsat. I jungianska termer - jagets ödmjukhet inför Självvet.

Vi behöver bli tystare. Och lyssna mera... Härifrån kan vi nå insikt, härifrån kan vi handla, härifrån kan vi överlämna denna jord till kommande generationer.

Och därmed vill jag återknyta till där jag började, Tomas Tranströmers dikt, ur "Sorgegondolen".

*Jag bärs i min skugga
som en fiol
i sin svarta låda*

*Allt jag vill säga
glimmar som silvret
hos pantlånaren*

En bild av stumhet, en bild av uppgivenhet inför människans situation i världen? Jag är inte så säker. Kanske är det paradoxalt nog i stället - ut ur tystnaden - ett givande av - en riktning mot - det verkliga hoppet !

Ingela Romare

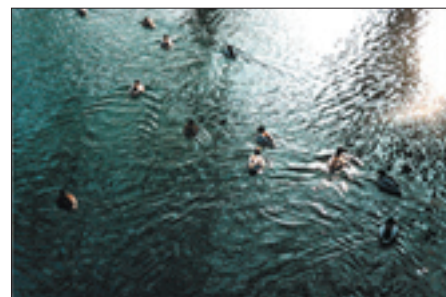

Foto: Ingela Romare

Centrum för Jungiansk Psykologi AB

Edvin Adolphsons väg 4, SE-169 40 Solna. Tel 08-830 700